

Комисија за очување националних споменика, на основу члана V став 4 Анекса 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 39 став 1 Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, на сједници одржаној од 4. до 10. јула 2006. године је донијела

ОДЛУКУ

I

Градитељска цјелина – Бруса безистан (Рустем-пашин безистан, Мали безистан) са дућанима у Сарајеву се проглашава националним спомеником Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: национални споменик).

Национални споменик се налази на локацији која обухвата к.ч. бр. 754, 755, 756, 757 и 758, посједовни лист број 438, к.о. Сарајево I (по новом премјеру), Општина Стари град, Федерација Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина.

На национални споменик се примјењују мјере заштите и рехабилитације утврђене Законом о спровођењу одлука Комисије за заштиту националних споменика успостављене сходно Анексу 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини ("Службене новине Федерације БиХ" бр. 2/02, 27/02 и 6/04).

II

Влада Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Влада Федерације) дужна је да обезбиједи правне, научне, техничке, административне и финансијске мјере за заштиту, конзервацију, рестаурацију и презентацију националног споменика.

Комисија за очување националних споменика (у даљњем тексту: Комисија) утврдиће техничке услове и обезбиједити финансијска средства за израду и постављање информационе табле са основним подацима о споменику и одлуци о проглашењу добра националним спомеником.

III

С циљем трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у тачки I став 2 ове одлуке утврђују се сљедеће мјере заштите:

- дозвољени су само радови на рестаурацији и конзервацији, те презентацији националног споменика уз одобрење федералног министарства надлежног за просторно уређење и стручно надзирање надлежне службе заштите насљеђа на нивоу Федерације Босне и Херцеговине.

IV

Стављају се ван снаге сви спроведбени и развојни просторно-плански акти који су супротни одредбама ове одлуке.

V

Свако а посебно надлежни органи Федерације Босне и Херцеговине, кантона, градске и општинске службе суздржаће се од предузимања било каквих радњи које могу да оштете национални споменик или доведу у питање његову заштиту.

VI

Ова одлука доставиће се Влади Федерације, федералном министарству надлежном за просторно уређење, надлежној служби заштите наслеђа на нивоу Федерације Босне и Херцеговине и општинском органу управе надлежном за послове урбанизма и катастра ради спровођења мјера утврђених у тач. II - V ове одлуке и надлежном општинском суду ради уписа у земљишне књиге.

VII

Саставни дио ове одлуке је образложење са пратећом документацијом које је доступно на увид заинтересованим лицима у просторијама и на веб-страници Комисије (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

VIII

Сходно члану V став 4 Анекса 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, одлуке Комисије су коначне.

IX

Даном доношења ове одлуке са Привремене листе националних споменика Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ» број 33/02, «Службени гласник Републике Српске» број 79/02, «Службене новине Федерације БиХ» број 59/02 и «Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ» број 4/03) се брише национални споменик уписан под редним бројем 539.

X

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објавиће се у «Службеном гласнику БиХ».

Ову одлуку Комисија је донијела у сљедећем саставу: Зеупер Ahunbay, Амра Хаџимухамедовић, Дубравко Ловреновић, Љиљана Шево и Tina Wik.

Број: 06.1-2-55/05-3
5. јула 2006. године
Сарајево

Предсједавајућа Комисије

Амра Хаџимухамедовић

Образложење

I – УВОД

На основу Закона о спровођењу одлука Комисије за очување националних споменика, успостављене сходно Анексу 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, члан 2 став 1, “национални споменик” је добро које је Комисија за очување националних споменика прогласила националним спомеником у складу са члановима V и VI Анекса 8 Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, као и добра уписана на Привремену листу националних споменика Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ» број 33/02) све док Комисија не донесе коначну одлуку о њиховом статусу, а за шта не постоји временско ограничење, и без обзира на то да ли је за наведено добро поднесен захтјев.

Комисија за очување националних споменика је донијела одлуку о стављању Градске амбијенталне цјелине у Сарајеву на Привремену листу националних споменика под редним бројем 546, а објекат Бруса безистана се налази унутар Градске амбијенталне цјелине Сарајева.

У складу са одредбама Закона, а на основу члана V став 4 Анекса 8 и члана 35 Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, Комисија је приступила спровођењу поступка за доношење коначне одлуке о проглашењу добра националним спомеником.

II – ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

У току вођења поступка извршен је увиђај у:

- податке о садашњем стању и намјени добра, укључујући опис и фотографије, податке о оштећењима у току рата, податке о интервенцијама и радовима на добру итд.,
- увиђај у садашње стање објекта,
- копију катастарског плана,
- историјску, архитектонску или другу документарну грађу о добру која је дата у попису коришћења документације у оквиру ове одлуке.

На основу увиђаја у прикупљену документацију и стање добра утврђено је следеће:

1. Подаци о добру

Локација

Бруса безистан се налази на десној обали ријеке Миљацке у средишту трговачког језгра Башчаршије. Са сјеверне стране је оивичен улицом Ђурчилук Велики, са западне стране улицом Базарџани, са источне стране улицом Абаџилук, а са јужне стране улицом Кундурџилук.

Историјски подаци

У попису крајишта Иса-бега Исхаковића из 1455. године¹ најнапредније насеље које су Турци затекли у жупи Врхбосни био је средњовјековни трг Торник или Уторковиште². Мјесто, које изградњом Иса-бегових задужбина почиње да добија урбану физиономију читљиву и у урбаној матрици данашњег Сарајева, према турским изворима из 1462. и 1468/9, стиче статус касабе, односно шехера, и помиње се под називима Старо Трговиште или Стара Варош, Трговиште, Сарај, Сарај-оваси³, Босна-сарај⁴. Године 1507. насеље се први пут помиње под именом Сарајево⁵.

Процват и градитељску експанзију Сарајево доживљава у 16. вијеку. Привредни живот се развијао у знаку трговине и занатства. У Сарајеву су присутни дубровачки трговци који својом пословном предузимљивошћу и везама доприносе развоју сарајевске трговине. Увозе се разна текстилна роба, рижа, папир; високо се цијени чоха. Извозе се восак, жива стока, кожа. Да би се унаприједила трговина, саграђена су три безистана: Мехмед-бегов безистан, Гази Хусрев-бегов и Рустем-пашин (Бруса безистан).

«У Босни је било шест безистена, три у Сарајеву, један у Бањој Луци и два у Травнику. Сва три сарајевска безистена настала су између 1463. и 1551, бањолучки послјије 1587, а прије 1659, а травнички у шестом деценију XVIII стољећа. ...»⁶

Први безистан у Сарајеву саградио је у првој половини 16. вијека Мехмед-бег, син Иса-бега Исхаковића. Налазио се уз Колобара хан, на простору Трговки⁷, сјеверно од Бруса безистана. У походу Еугена Савојског⁸,

¹ Х. Шабановић, Крајиште Иса-бега Исхаковића, Збирни катастарски попис из 1455. године, Сарајево, 1964.

² Десанка Ковачевић-Којић, Градска насеља средњовјековне босанске државе, Сарајево, 1978, стр. 24, 77, 78, 79, 85.

³ У вакуфнама Иса-бега Исхаковића у оригиналу је написано *Saray ovasi*; од турског *saray* - двор и ова - поље настало је име Сарајево. Има много старијих турских географских имена која су настала на овај начин: Ак-ова, Еџе-оваси, Артик-ова, Пасан-ова итд. Ово је најстарији помен данашњег имена Сарајева. Раније, а и у XVI вијеку, оно се у домаћим и западним врелима зове Врхбосна, Врхбосање и сл., а тек касније Сарајо, Сараглио, Сарај-Босна и сл. (Хазим Шабановић, *Вакуфнама Иса-бега, сина покојног Исхак-бега*, Вакуфнаме из Босне и Херцеговине, XV и XVI вијек, Оријентални институт у Сарајеву, Сарајево, 1985, стр. 9-27).

⁴ А. Бенац и Љ. Младеновић, Сарајево од најстаријих времена до данас, књ. I, Сарајево, 1954, стр. 46.

⁵ Најстарији извор у коме је написано Сарајево јесте писмо босанског санџака Фируз-бега од 7. марта 1507. године (Ћиро Трухелка, Турско-словјенски споменици дубровачке архиве, Сарајево, 1911, стр. 136).

⁶ Цитирано из: Хамдија Крешевљаковић, Наши безистани, "Наше старине", II, Сарајево, 1954, 233.

⁷ Топоним је познат и под именом *Пазарбуле*. Трговке су постојале све до 1949. (Хамдија Крешевљаковић, *Наши безистани*, "Наше старине", II, Годишњак Земаљског завода за заштиту споменика културе и природних ријеткости НР Босне и Херцеговине, Сарајево, 1954, 234).

⁸ Еуген Савојски (16. октобар 1663 – 24. април 1736) је био француски племић. Пошто је био запостављен, па подвргнут руглу краља Луја XIV, прелази у службу Аустрије и након што су Пољаци изабрали Фридриха Августа за свог краља, Леополд I га поставља за главнокомандујућег аустријске војске 1697. године. Поразио је турску војску 11. септембра 1697. код Сенте, када је погинуо и заповједник турске војске, велики везир Мехмед Елмас-паша. Као награду за ову побједу од Леополда I добија 1698. године у посјед јужни дио Барање, са сједиштем у данашњем Биљу, гдје је изградио дворца 1707. године. Исте године предузима поход на Босну, кренув из Осијека 6. октобра 1697. године са 6.000 војника и прелази Саву код Брода. Без отпора заузима Добој и Маглај 16. и 17. октобра 1697. године, а затим брзо продире до Сарајева, заузима град, те га пљачка и спаљује. Због долазеће зиме, повукао се већ 25. октобра 1697. године када се повукао и велики број католика.

Године 1716. заузима Темишвар а затим брани Петроварадинску тврђаву са 70.000 војника пред нападима турске војске под командом Дамад Али-паше. Године 1717. осваја Београд.

1697. године, био је знатно оштећен, а 9. јула 1842. је изгорио у пожару⁹. О његовом изгледу нема поузданих података.¹⁰

Наиме, у вријеме рестаурације Трговки, приликом откопавања темеља дућана, нађени су старији темељи већег објекта, а степен очуваности тих темеља био је такав да није могао да се утврди правоугаони облик безистана, а остале структуре тог објекта приликом изградње Трговки су биле уништене. Због тога се изводи закључак да тај безистан није имао сводове нити куполе, јер такве конструкције би засигурно захтијевале јаче темељне конструкције, чији би се траг сачувао и у времену изградњи Трговки. Због тога, може да се претпостави да је Мехмед-бегов безистан био покривен лакшом дрвеном конструкцијом.¹¹

Гази Хусрев-бегов безистан, познат и под називима *Стари безистан* и *Велики безистан*, настао је у првој половини 16. вијека а први пут се у документима помиње 1555. године. Од I свјетског рата био је већим дијелом у рушевинама, између два свјетска рата постојале су озбиљне намјере да се остаци безистана потпуно уклоне, те на његовом мјесту изгради велика савремена палата. Почетком 1968. године коначно се приступило рестаурацији Гази Хусрев-беговог безистана. Захват је изведен према пројекту архитеката Џемала Челића и Е. Јахића средствима Стамбеног предузећа Сарајево.

Бруса безистан је изграђен 1551. године. Његов оснивач је Рустем-паша¹², поријеклом из Сарајева или из његове околине¹³. Бруса безистан је, свакако, његова најзначајнија задужбина подигнута у његовом родном крају.

У Бруса безистану, одмах по његовом довршењу, 1551, продавали су се скупочијени текстилни производи, а везир Рустем-паша, поред државничких

⁹ "Тога дана задесио је чаршију страшан пожар. Изгорило је преко 2.000 разних објеката у чаршији, а међу њима и овај безистан" (цитирано из: Хамдија Крешевљаковић, *Наши безистани*, "Наше старине", II, Годишњак Земаљског завода за заштиту споменика културе и природних ријеткости НР Босне и Херцеговине, Сарајево, 1954, стр. 235).

¹⁰ "Саграђен је у другој половини XV или првих година XVI стољећа и служио је својој сврси до 1842, када га је уништио пожар, како је то забиљежио Салих еф. Мувекит 1873, који је ово упамтио. На мјесту овог безистана саграђено је око 60 дућана. Какав је био овај безистан, није нам познато, јер се није нигдје сачувао његов опис" (цитирано из дјела: Хамдија Крешевљаковић, *Еснафи и обрти у Босни и Херцеговини*, 1464-1878, Загреб, 1935, стр. 71).

¹¹ Хусреф Реџић, *Конзерваторско-рестаураторски радови на Бруса-безистану у Сарајеву*, Студије о исламској архитектонској баштини, библиотека «Културно наслеђе», "Веселин Маслеша", 1983 (Нови Сад : Штампарија), Сарајево, стр. 277.

¹² У вријеме Гази Хусрев-бега живио је и велики везир Рустем-паша Опуковић. Рођен је у околини Сарајева. Као мало дијете одведен је у Истанбул, гдје је веома брзо напредовао. Оженио се кћерком султана Сулејмана II Михримом и постао је миљеник пунице Хурем султаније - Рокселане. Већ 1544. године је добио звање великог везира и свакако се убраја у ред великих људи из Босне који су у 16. вијеку, на врхунцу славе Турског царства били на положају великог везира. На тај положај је поново доведен 1555. године. У том звању остаје до смрти 1561. године. Иза Рустем-паше остало је огромно благо. У старом језгру Истанбула је подигао џамију – Михримах (ову џамију је градио највећи османски архитект Мимар Синан, 1561, а чувена је по изванредној фајансној декорацији ентеријера), затим, медресу, караван-сарај, хамам и библиотеку. Сам Мимар Синан, најпознатији османски архитект, подигао му је 19 објеката. У родном Сарајеву подигао је Бруса безистан, мост преко Жељезнице на Илици и поред моста хан. Од закупнине хана и безистана је одржаван мост. Рустем-пашин брат Мехмед-бег, звани Карађоз-бег, саградио је низ објеката у Мостару, од којих је најпознатија џамија. Други Рустем-пашин брат подигао је џамију у Сарајеву, гдје му је живјела и сестра.

¹³ Хамдија Крешевљаковић, Велики везир Рустем паша, *Народа узданица*, календар за 1939, Сарајево, 1938, 77-94.

послова, бавио се и производњом свиле у Бруси. Управо према свили из Бруса која се продавала у овом безистану објекат је и добио име Бруса безистан.

Године 1658. у Сарајеву су боравила два француска путописца Rouillet и Quiclet, који су оставили веома занимљиве описе Сарајева из тог времена:

*"... Велики трг или чаршија је чудо. У недјељу која је у Турској пазарни дан, наћи је тамо неизмјерно народа и сваке врсте робе на продају. Има и врло лијепих тржница, затворених, које се ноћу затварају као земаљске палаче; зову их безистани. Ту се продаје сукно (драпс), восак, платно, кожа, лијепо крзно и поставе, свила и друга роба која долази из Млетака, и друга роба и радови из земље."*¹⁴

Путописац Евлија Челеби, који је у 17. вијеку боравио у Сарајеву, даје опис само једног безистана, изграђеног у срцу сарајевске чаршије, а Гази Хусрев-бегов безистан био је на западној граници тадашње чаршије: "Има врло лијеп тврд куполама покривен безистан. У њему има сваковрсне скупоцјене индијске, синдске, арапске, персијске, пољске и чешке робе. Овамо доносе на товарним коњима безбројну различиту скупоцјену робу на продају Дубровник и велика Венеција."¹⁵

Евлија Челеби упоређује сарајевску чаршију са онима у Бруси и Халепу: "У чаршији има у свему хиљаду и осамдесет дућана који су узор љепоте. Сама чаршија је веома привлачна и изграђена по плану. Сваки поједини дио чаршије је наткривен исто као чаршије у градовима Халеп и Бруса, само што ти кровови нису грађени од тврдог материјала, него само од дебелих греда. Главне улице су чисте и покалдрмисане, а у једној красној згради која је саграђена од тврдог материјала налази се безистан. Ту се може врло јефтино купити сваковрсне робе из Индије, Арабије, Персије, Пољске и Чешке. Како су Дубровник и Млеци удаљени од овога града само два три конака, то се из Задра, Шибеника и Сплита за два дана доведе на коморским коњима у овај град безгранично много врста робе, скупоцјеног сукна и финих свилених тканина, које се прелијевају као мрамор, па се ту продају. Чохаџијска (сукнарска) чаршија и казанџијски базар су врло живи."

У сарајевском сицилу Гази Хусрев-бегове библиотеке, XXIX, 10 и 114, забиљежен је сљедећи податак: "Велеученом господину Фејзулах-ефендији, мутевелији Рустем-пашиног вакуфа у сарајеву, након поздрава, саопћује се: како је од великог пожара, који се ту прије десио у Сарајеву, охарабио безистен споменутог вакуфа и треба га поправити, то су власници долафа и дућана око њега замолили, да се поберу кирије од долафа у споменутом безистену, па се од тих кирија изведу поправци. Пошто је од стране шеријатског суда обављен преглед (кешф) и установљен детаљан

¹⁴ Подаци из:

- В. Скорић, Изабрана дјела, I, стр. 111 (француски оригинални текст са преводом публиковао је у Гласнику Земаљског музеја од 1908. године Вјекослав Јелавић под насловом "Доживљаји Француза Пулеа на путу кроз Дубровник и Босну године 1658").
- Мидхат Шамић, Француски путници у Босни на прагу XIX стољећа и њихови утисци о њој, Сарајево, 1966, стр. 39 (наслов Киклеовог путописа: Les Voyages de M. Quiclet a Costantinople par terre, enerichi d' annotations par le sier, Paris, 1664).

¹⁵ Хамдија Крешевљаковић, Наши безистани, "Наше старине", II, Сарајево, 1954, 240.

*трошковник на 189,50 гроша, то је шеријатски суд издао дозволу за поправак према трошковнику, који је вама предат у руке, те је у томе написана и послана ова мурасела. Када вам стигне, поправите споменути безистен на начин од сабраних кирија. Поздрав, 27 реџеба 1203 (23 априла 1788). Сејид Али, кадија из сарајева.*¹⁶

С временом Бруса безистан је осиромашео, престало је да се тргује скупочином робом, а дућани, који су попут прстена окруживали безистан, из својине Рустем-пашина вакуфа су прелазили у посједе малих сопственика. Наиме, од прихода безистана убираних за изнајмљивање дућана у њима¹⁷ требале су се издржавати задужбине вакифа, а управљање тим средствима се убрајало у службу мутевелије вакуфа. Када је ријеч о мутевелији Рустем-пашиног вакуфа, његово сједиште није никада било у Сарајеву, него у Истанбулу, а у Сарајеву је постојао само његов заступник. Након 1878. Рустем-пашин мутевелија се није бринуо за Рустем-пашине задужбине у Босни, што је, свакако, главни разлог за дијелјење и распарчавање тог вакуфа.

Половином 19. вијека дућани унутар безистана су припадали старетинарима, а спољни дућани су били у рушевном стању и замјењивани дрвеним.

Након аустроугарске окупације овај безистан је претворен у магацин војничких униформи и у ту сврху служио је све до 1902. године. Након тога, једно вријеме се није употребљавао, а затим је поново постао трговина мануфактурне робе, све до 1926, када је поново био затворен. Непосредно пред почетак II свјетског рата у њему је био смјештен парни млин, послвије се поново користио као магацински простор, а у каснијем периоду је десетак година, све до 1968, коришћен као тржница млијечних производа.

Године 1967. започели су радови на санацији, рестаурацији и адаптацији објекта за потребе савремене трговине. Радови су се изводили према пројекту инж. арх. Хусрефа Реџића и инж. арх. Радивоја Јадрића средствима Стамбеног предузећа Сарајево. Године 1968, послвије конзерваторско-рестаураторских радова, отворен је унутрашњи дио безистана у коме је смјештена робна кућа сувенира и кућне радности "Босна-фолклор". У наставку ових радова изводи се реконструкција дућана са све четири стране безистана.¹⁸

Током рата 1992-1995. објекат није претрпио знатнија оштећења, јер није директно погођен већим пројектилама. Погоци зрна мањих калибара и парчади углавном су оштетили кровни покривач и само дјелимично кровни вијенац.

¹⁶ Преузето из: Хамдија Крешевљаковић, Наши безистани, "Наше старине", II, Сарајево, 1954, 240.

¹⁷ "Како су сви вакуфски објекти издавани под закуп сваке године јавном дражбом, то је по истеку рока сваки закупник био у опасности да му се неко не наметне већом закупнином и да га не потисне из дућана у који се он био смјестио. Да се томе стане на пут пронашли су 1613 г. цариградски правници посебан модус за издавање вакуфских објеката у двострук закуп, или, како се то стручно каже, ИЦАРТЕИИИ. Темељно начело овом цзаретеину је да вакуф и надаље остаје власник земљишта и дућана, штавише и наследно право у директној лози. ..." (преузето из: Хамдија Крешевљаковић, Наши безистани, "Наше старине", II, Сарајево, 1954, 243).

¹⁸ Из "Наше старине", Годишњак Завода за заштиту споменика културе Босне и Херцеговине, XII, Сарајево, 1969, стр. 208.

Након *Пројекта уређења Бруса безистана за музејску поставку 2000-2001*, ентеријер Бруса безистана је преуређен тако да је добио функцију сталне поставке Музеја града Сарајева. Носилац пројекта је био Кантонални завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђења Сарајево, инвеститор Влада Кантона Сарајево, идејно рјешење је урадио архитект Кемал Хрустановић, пројектанти изведбеног пројекта су били сарадници Кантоналног завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђења из Сарајева, архитекти Павле Машић и Емир Софтић, а грађевинске радове је извела фирма "Кувет" из Сарајева.

2. Опис добра

"*Безистен* је сложена ријеч од арапског *безз* и перзијског наставка (*и*)*стан*, а значи мјесто гдје се без или платно продаје. У прво вријеме продавао се у таквим тржницама само свилени, памучни и ланени без или платно, а касније и друге скупочијене ствари. У нашим крајевима зваху се *безистени* или *безистани*, у Цариграду *бедестен*, у Коњи *безазија*. Уз безистан долази често и име његова оснивача, нпр. Гази Хусревбегов безистен¹⁹. Име оснивача употребљавало се нарочито онда у народу, кад је у дотичном мјесту било више безистена. Осим тога називали су се и по врсти тканине која се у њима претежно продавала, као и по мјесту одакле је тканина поглавито долазила. Тако се један безистен у Цариграду звао *Сандал-бедестен*, а један у Сарајеву зове и данас *Бруса-безистен*. Први је добио име по тканини *сандал* у којој је ткан један чибук (*der Streifen*) од свиле, а други од памука. ....

Безистени су врло солидно грађене зграде. Зидани су од камена и пресведени куполама или бачвастим сводовима. Основица им је правоугаоник или квадрат. Зидови су им дебели метар и више. У једном цариградском безистену дебљина зидова је шест метара. Куполе се ослањају на зидове и дебеле ступове. Изнад сваког ступа је по једна мања купола. Врата су на свод а крила од жељеза. Прозори су доста малени. При градњи настојало се да градња буде што је могуће боље осигурана од пожара. Унутар зграде уз зидове и око ступова, ако их има, као и са вањске стране ниже се дућан до дућана. У неким су безистенима у Цариграду постојале мале преграде у зидовима, сличне данашњим тресорима по банкама, а у којима су богаташи држали новац, и зато плаћали неку оштету. Тога у нашим безистенима, колико знам, није било."²⁰

Објекат сарајевског Бруса безистана је изведен од традиционалних материјала и на традиционалан начин, а сличан је *Фатиховом* и *Сандал-безистану* у Цариграду. Ријеч је о објекту правоугаоне основе, димензија 20,15 x 29,40 м, зиданом масивним зидовима од камена, дебелим 130 цм на сјеверној страни, 125 цм на јужној, те 115 цм на источној и западној страни,

¹⁹ Иако се усталио назив *безистан*, за ову грађевину би било исправније користити ријеч *араста*. Наиме, међу трговачким објектима оријенталних чаршија постоје одређене разлике: безистани су камени објекти, правоугаоних основа, покривени куполама, а *арасте* су подужни објекти код којих се дућани нижу уз обје стране комуникације, а сам објекат је покривен бачвастим сводом. *Арасте* су најчешће спојене са ханом или караван-сарајом у његовој близини: што је случај и са *Гази Хусрев-беговом арастом* која је, са своје западне стране, била спојена са Ташлиханом.

²⁰ Цитирано из: Хамдија Крешевљаковић, Наше безистани, "Наше старине", II, Сарајево, 1954, 233.

ријешеним са два лица од ломљеног и полупритесаног камена. Има 6 великих купола, промјера 7 метара (висина врха куполе је око 12,50 м изнад пода приземља безистана), и 2 куполице које су изведене од турске цигле. У централном простору куполе се ослањају на два ступца пресека 2,30x2,75 метара. Може да се претпостави да је објекат изворно био покривен оловним лимом, а за садашњи покров је употријебљен бакарни лим. Сви прозорски отвори (на краћим зидовима су по два, а на дужим по три прозора), као и отвори врата (има укупно четворо врата, тј. у осовини сваког зида постављена су по једна) имају шембране изведене од фино обрађеног камена, а крила врата и прозорски капци су од кованог гвожђа.

У току радова 1968. године изворни калдрмисани под је замијењен правилним и брушеним каменим плочама у централном дијелу, те "рога" по унутрашњим ободним зидовима објекта каменом *хреша*, чиме је нарушено изворно стање објекта.

Некада је близу безистана протицала ријека Мошћаница са својом притоком Буком, која је у вријеме бујица знала да поплави Башчаршију²¹, па су, због тога, периметрални дућани безистана били уздигнути.

Бруса безистан, задужбина Рустем-паше Хрвата из 1551. године, једини је примјерак поткуполног безистана на просторима бивше Југославије.

3. Досадашња законска заштита

Рјешењем Земаљског завода за заштиту споменика културе и природних ријеткости из Сарајева број 513/50 од 10.5.1950. године Бруса безистан у Сарајеву је био проглашен спомеником културе, а Рјешењем Градског завода за заштиту и уређење споменика културе у Сарајеву број 79/67 од 7.4.1967. године Бруса безистан је уживао режим заштите у склопу улице Ћурчилук Велики, којој се, као органском дијелу старе сарајевске чаршије, утврђује статус споменика културе.

Просторним планом Босне и Херцеговине из 1980. године ово добро је било евидентирано и сврстано у I (прву) категорију као културно-историјско добро.

На сједници одржаној 14.6.2000. године Комисија је донијела одлуку о стављању Градске амбијенталне цјелине у Сарајеву на Привремену листу националних споменика под редним бројем 546, а објекат Бруса безистана се налази унутар Градске амбијенталне цјелине Сарајева.

4. Истраживачки и конзерваторско-рестаураторски радови

Опис радова 1967-1968.

Према подацима преузетим из доступне литературе²², грађевина Бруса безистана се 1967. год. налазила у тешком стању. У куполама су биле видљиве

²¹ Двије такве поплаве је забиљежио хроничар Мула Мустафа Башескија: 1767. и 1776.

²² Хусреф Реџић, *Конзерваторско-рестаураторски радови на Бруса-безистану у Сарајеву*, Студије о исламској архитектонској баштини, библиотека «Културно наслеђе», "Веселин Маслеша", 1983 (Нови Сад : Штампарија), Сарајево, стр. 275-286.

широке пукотине, а у главним спољним зидовима биле су косе напрслине које су се пружале у правцима што су почињали у горњим зонама зидова и спуштали се према доњим. Оборинска вода, која је падала са крова на површину земљаног набоја безистана, прскала је и влажила зидове, влага се пењала до висине од отприлике 2 метра, а млијечна киселина је нагрязала доњи појас зидова. Поцинчани лим на куполама и другим покровним површинама био је пропао, па су атмосфериле продирали у куполе, квасиле сводове конструкције купола и угрожавале њихову стабилност. Једино два ступца у унутрашњости безистана нису била оштећена.

Спољна периметрална дренажа око зидова безистана обезбјеђивала је безистан од продора воде. Постојећи земљани набој пода је одстрањен, а постављена је нова подна облога од камених плоча. Хоризонтална конструкција новог пода је хидроизолирана. На тај начин зграда безистана је била обезбјеђена од штетног дејства влаге.

Куполе су конструктивно саниране увлачењем невидљивих армирано-бетонских серклажа у тамбуре, а затим су све пукотине у куполама и зидовима, инјектирањем под слабом притиском, испуњене цементним млијеком. Оштећени покров од поцинчаног лима је замијењен бакреним лимом.

Након санирања конструкције приступило се уређењу ентеријера.

Усвојено је становиште да безистан задржи своју историјску намјену робне куће, те да се пројектним рјешењем трансформише у велику трговину народним рукотворинама, ручно тканим ћилимима, занатским и производима домаће радиности.

Основ за рјешавање распореда продавница унутар безистана био је аустријски снимак рађен ради утврђивања броја дућана, њиховог размјештаја и својине. Укупно 36 дућана у унутрашњости безистана било је постављено уз спољне зидове, те око два централна ступца. Овај распоред унутрашњих дућанских јединица задржан је потпуно.

Због тога је примјена скелетне дрвене конструкције била најприкладнија, јер је, истовремено, просторно дефинисала некадашње дућане и омогућавала да се доживи јединство простора у највећој могућој мјери. Комуникације унутар безистана су наглашене дрвеним стрехама дућана које асоцирају на стрехе дућана у чаршијским улицама. "Циљ је био асоцијативни утисак, а не копија и имитација."²³

Изградњом галерије изнад дућана успостављен је нов просторни елемент. На једном дијелу галерије налазила се кафана, а на другим простори за продају ћилима и рукотворина.

Зидови ентеријера безистана су грубо малтерисани кречним малтером. Квалитет освјетљења унутрашњег простора је побољшан постављањем невидљивих рефлектора у нишама направљеним у доњим дијеловима прозора, тако да се добијао осјећај да се ради о природној расвјети унутрашњег простора безистана дневном свјетлошћу.

У средњим ступцима на врху, испод малих купола, које су служиле за одводњавање средњих дијелова кровне површине, налазиле су се двије мале удубине којима је могло да се приступи само гјествама, а које су служиле као ризница драгоцености. Након катастрофалног пожара из 1697. године, до 1852.

²³ Хусреф Реџић, Студије о исламској архитектонској баштини, 279.

године у овим заштићеним просторијама чувале су се архиве сарајевских еснафа и сицили.

У току санирања конструкција у четири угла приземног дијела откривене су четири мале четвороугаоне просторије, које су, такође, служиле као трезори. У новој намјени Бруса безистана те мале просторије су претворене у гардеробе и клозете за потребе особља робне куће.

Конзерваторско-рестауратурски и радови на реконструкцији Бруса безистана изведени су у двије временске фазе.

У првој, 1968. године, завршени су конзервација, рестаурација и уређење ентеријера, а у другој фази, крајем 1969. год., завршена је реконструкција спољних дућана. Након окончања обје фазе Бруса безистану су враћене његове главне архитектонске карактеристике: спољни изглед његовог монументалног, хоризонтално положеног квадера, покривеног са шест купола, који је са све четири стране обухваћен прстеном спољних дућана. Постепени прелаз од приземних волумена дућана до високо постављених купола представља једну од главних особености просторне композиције сарајевске чаршије.

Пред почетак радова на обнови спољних дућана безистана ти дућани нису постојали, јер су раније порушени. На највећем дијелу квадера безистана није било ни трагова од некадашњих дућана, а цијели објект се доживљавао другачије у односу на његов оригинални изглед из 16. вијека.

Само на сјевероисточном углу је било очувано неколико попречних зидова првобитних дућана са дијелом свода.

Након извршеног детаљног снимања тих преосталих структура, те након анализе ранијих нацрта, који су рађени ради рестаурације и служили за израду макете Бруса безистана унутар велике макете цијеле старе сарајевске чаршије, утврђено је да ти нацрти не одговарају првобитном спољном конструктивном склопу безистана: то се односило на четири улазна портала, на пресијецање главног свода попречним сводовима, као и на број периметралних спољних дућана.

Након уклањања приспоњених доградњи из каснијег периода било је могуће да се тачно одреде положај и облик сводова који наткривају улазне портале, а доста муке пројектантима је представљало рјешавање одводњавања оборинских вода изнад улазних портала.

Никакав податак из ранијих цртежа, фотографија и описа није указивао на првобитни изглед кровова над порталима. Студирањем зидова кубуса безистана на мјестима изнад сводова портала и фотографисањем ових дијелова зида напокон је, на једној фотографији дијела зида изнад сјеверног портала, откривен обрис двоводног крова и његова тачна висина, а пројектанту дате смјернице за рјешење проблема покривања портала.

Тешко је било одредити конструкцију наткривања попречних зидова дућана, који су у постојећим нацртима идеалне рестаурације перцепирани као лукови који повезују попречне зидове дућана. Међутим, анализом односа висина тих лукова и главног свода који се наслања на зидове безистана установљено је да конструктивно рјешење дато у нацртима идеалне рестаурације спољних дућана не одговара стварном стању.

Студирањем малих остатака главног свода откривено је једино могуће рјешење у овом случају. Стварна конструкција идеалне рестаурације је откривена пресијецањем, односно продором главног подужног свода са попречним бачвастим сводовима који су текли усправно на главни свод. Дакле,

није се радило о луковима, него о сводовима. Грешка је уочена и исправљена како у нацртима идеалне рестаурације, тако и у реализацији.

Архитект-конзерватор наводи разлоге за реконструкцију дућана како слиједи: откопани темељи дали су одговор о положају и броју попречних зидова дућана. Тиме је и проблем зиданог дијела спољног прстена дућана био ријешен. Грађевинске линије дефинисане ивичњацима одредиле су дубине дрвених дијелова дућана. Нагиб једноводног крова изнад главног подужног свода био је одређен профилом свода, а тиме је била одређена и висина спољних дрвених дијелова дућана.

На тај начин реконструкција спољних дућана безистана била је утврђена у конструктивном рјешењу, материјалима, димензијама и облицима.

Било је потребно дати и рјешење фасада дрвених дућана. Знало се да су дућани били са ћепенцима. Да би се дрвена фасада ускладила са монументалним зиданим квадером безистана, као материјал за израду скелета и ћепенака дућана изабрана је храстовина.

Ћепенци су реконструисани ради историјске аутентичности, али је било неопходно да се изведе и стаклена преграда према улици, због гријања дућана и због савременог начина пословања. Наиме, некад купац није улазио у дућан. Трговац или занатлија је сједио у дућану и послуживао купца који је стајао на улици. Посљедице савременог начина рада трговца и занатлија су биле и неке измјене и додаци на фасади дућана и њиховим ентеријерима.

Гријање цијелог Бруса безистана, унутрашњег простора и спољних дућана, обезбијеђено је из котловнице у оближњој згради²⁴.

Опис радова 2000-2001.

Адаптација

Према пројектном задатку, унутрашњи простор Бруса безистана требало је да се трансформише у музејско-изложбени простор за потребе Музеја града Сарајева. Пројектом се жељело да се расположиви простор Бруса безистана што је могуће више искористи за адекватну презентацију и заштиту изложбених експоната, водећи рачуна при томе да се предвиђеним интервенцијама не наруши унутрашњи изглед објекта, те да се задржи што више постојеће дрвене конструкције ентеријера из 1967-1968: дрвене скелетне конструкције, као и конструкције галерије, подова и постојећих степеништа. Само се источни улаз употребљава, улази на сјеверној и јужној страни безистана су ван употребе, а западни улаз се користи само у ванредним ситуацијама, иначе је затворен.²⁵

У ентеријеру безистана је извршена дјелимична демонтажа постојећих дрвених преграда које су се налазиле у његовом приземном дијелу.

Са подова је скинут премаз уљаним бојама, а уклоњена је и денивелација појединих подних плоха на галерији (у рјешењу простора из 1967-1968. на подовима галерије су подне плохе биле денивелисане за отприлике 10 цм) како би се омогућила неометана комуникација: постојећи под је пажљиво демонтиран, уклоњена је његова секундарна конструкција, а затим поново постављена на основну конструкцију галерије.

²⁴ Котловница зграде некадашњих “Умјетних заната” у ул. Базарци (оп. Е. Софтић).

²⁵ За првобитну функцију (трговина) постојање 4 улаза, јасно, није се постављало као проблем. Нова функција простора (музеј) је захтијевала ефикасан надзор посјетилаца музеја (оп. Е. Софтић).

Интерполација

Простор музеја је функционално и естетски ријешен у оној мјери колико је то могло да дозволи постојеће конструктивно и диспозиционо рјешење самог безистана, односно затечено стање, које датира од реконструкције урађене почетком седамдестих година 20. вијека. Како би музејски простор правилно функционисао, те како би будућем посјетиоцу понудио одговарајући угођај и информацију, било је неопходно обезбиједити пратеће просторе, почев од контролисане улазне партије, простора за техничко и стручно особље музеја, простора за продају предмета који су у директној функцији са музејом, угоститељства, потребних санитарнија за посјетиоце и особље музеја и приручних остава.

Приземни дио објекта, односно његова источна и западна страна, предвиђен је за смјештај пратећих простора музеја, имајући у виду да је ту лоциран постојећи улаз у објекат чија је функција задржана и у рјешењу трансформације ентеријера у музеј. Тако је источна страна резервисана за просторе кустоса и кафе-сластичарну²⁶ са нуспросторијама, а западна за просторе техничке контроле.

Санитарије су постављене у угловима источне стране објекта, једна за запосленике музеја, а друга за посјетиоце.

Дуже стране објекта су предвиђене за смјештај витрина, које се пружају готово цијелом дужином унутрашњости објекта и прекидају се на мјестима вертикалних комуникација-степеништа којима се приступа галерији музеја.

Централни простор Бруса безистана у приземљу је предвиђен за едукацију са могућношћу одржавања предавања.

Укупна унутрашња површина приземног дијела износи отприлике 476 м².

Галеријски простор је предвиђен само за излагање експоната и на њега се долази постојећим дрвеним степеништима позиционираним у југозападном и сјевероисточном углу објекта. Зидне плоче на галерији су предвиђене за постављање витрина различите висине у које би били смјештени експонати, а сами углови, који се затварају под углом од 45 степени у односу на углове објекта, односно правце ходних линија посјетилаца музеја, искоришћени су за смјештај витрина предвиђених за излагање руха, као и собе из аустроугарског периода. Лијево од степеништа постављени су репрезентативни панои ради излагања фотографија и цртежа вриједних архитектонских објеката, а фронтално од степеништа постављени су панои за легенде.

Због релативно мале корисне површине музеја, користи се савремена опрема у сврху мултимедијалних презентација: близу улазних врата једно мјесто са монитором рачунара, постављеним на стојеће постоље, који има функцију тзв. *Touchscreena*, те два дисплеја на галерији, један изнад источног, а други изнад западног улазног портала. Дисплеји су повезани са командним пултом, одакле се, помоћу 10 камера, остварује и видео-надзор над цијелим објектом.

Материјали коришћени у реализацији пројекта музејске поставке су: медијанпан и ригипс-плоче, бијели бор, буков ламинат, класичан буков под,

²⁶ Кафе-сластичарна, која је била предвиђена пројектом, приликом саме реализације пројекта није изведена, па се и овај простор користи у изложбене сврхе.

стакло, плексиглас, ростфрај и инокс. Медијапан и ригипс-плоче искоришћене су за дјелимично облагање зидних плоха и стропова, те за поједине елементе витрина. Од бијелог бора је изведен мобилијар пратећих просторија, као и клупе на галерији. Букова даска и буков ламинат су употријебљени за подове како у пратећим просторима, тако и за под галерије. Различите врсте стакла: обично, пјескарено и млијечно, у зависности од функционалних захтјева, искоришћене су за витрине, стропове, леђа, те за поједине зидне плохе.

Исто је примијењено и при коришћењу плексигласа. Ростфрај је искоришћен за облагање рамова и елемената зидних плоха, витрина и паноа који су претходно урађени од медијапана.

Начин излагања - постављања експоната: Полице витрина су ријешене на два начина. При првом начину полице од брушеног стакла, дебљине 6 мм, пружају се готово цијелом дужином и ширином витрина у један, два или више нивоа, зависно од габарита изложбеног предмета. При другом начину полице могу да се поставе конзолно на леђа витрина која имају хоризонталне шлицеве изведене на растојањима, према висини, од отприлике 20-25 цм. Леђа витрина су различито ријешена: као шлицована, од пуне медијапан плоче, као огледало или се као леђа користи млијечно стакло, а цијела површина претвара у расвјетно тијело са изворима свјетла иза млијечног стакла.

Конзервација

Санирани су сва оштећења кровног покривача од бакарног лима, зидови и подови су потпуно очишћени, односно изведени су молерско-фарбарски радови. Постављени су сњегобрани и громобрани, те санирани унутрашња оштећења проузрокована влагом на зидним и куполним површинама.

Сва данашња дрвена грађа у ентеријеру Бруса безистана, такође, потиче из периода посљедње реконструкције (1967-1968). Конструктивни елементи галерије, ограде и дијела степеништа изведени су, углавном, од храстовине, а смрчевина је послужила за израду подова продајних простора, шише и галерије.

Поједина оштећена мјеста конструкције галерије су конструктивно обезбијеђена шарафима и флаш-гвожђем. Подна конструкција галерије је појачана гредама и гредицама 10/20 и 8/18 цм које су се спојиле за постојећу конструкцију.

5. Садашње стање добра

Приликом увиђаја у стање објекта на терену 29. јуна 2006. године констатовано је да се објекат Бруса безистана са дућанима налази у добром стању, да се добро одржава и да се употребљава.

Првобитна идеја пројектаната да се простори испред јужног и сјеверног улаза (ови улази су, због практичних разлога / контроле улаза у музејски простор, стављени ван првобитне функције) затворе „на транспарентан начин“, а лом грађевинске линије објекта „изравна“ код сјеверног и јужног улаза, те у

њима изложе макете, чија би опсервација била могућа из улице Ђурчилук Велики, односно Кундурџилук, није прихваћена.

Простори тих „ниша“ данас немају никакву функцију, па поједини пролазници у ноћним сатима врше „малу нужду“, што је, свакако, неприхватљиво, јер ствара ружну слику о граду и објекту, како за сопственике периметралних дућана Бруса-безистана, тако и за посјетиоце и особље музеја.

III - ЗАКЉУЧАК

Примјењујући Критеријуме за доношење одлуке о проглашењу добра националним спомеником (“Службени гласник БиХ” бр. 33/02 и 15/03), Комисија је донијела одлуку као у диспозитиву. Одлука је заснована на сљедећим критеријумима:

А. Временско одређење

(добра настала од праисторије до 1960. године)

Б. Историјска вриједност

(веза грађевине, цјелине или подручја са историјском личношћу или значајним догађајем у историји)

Ц. Умјетничка и естетска вриједност

- i. квалитет обраде,
- ii. квалитет материјала,
- iii. пропорције,
- iv. композиција,
- v. вриједност конструкције.

Д. Читљивост (документарна, научна, образовна вриједност)

- i. материјално свједочанство о мање познатим историјским периодима,
- ii. свједочанство о историјским мијенама,
- iii. свједочанство о одређеном типу, стилу или регионалном маниру,
- iv. свједочанство о типичном начину живота у одређеном периоду.

Ф. Амбијентална вриједност

- i. однос облика према осталим дијеловима цјелине,
- ii. значење у структури и слици града,
- iii. објекат или група објеката је дио цјелине или подручја.

Г. Изворност

- i. облик и дизајн,
- ii. традиција и технике,
- iii. положај и смјештај у простору.

Х. Јединственост и репрезентативност

- i. јединствен или риједак примјерак одређеног типа или стила.

И. Цјеловитост (цјелине, подручја, збирке)

- i. физичка цјеловитост (компактност),
- ii. хомогеност,
- iii. заокруженост (комплетност).

Саставни дио ове одлуке су:

- копија катастарског плана, размјера 1:500, к.о. Сарајево I, бр. плана 4, 7 Бруса безистан се налази на локацији која обухвата катастарске парцеле 754, 755, 756, 757, 758, бр. посједовног листа 438, к.о. Сарајево I (по новом премјеру), Општина Стари град, Федерација Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина. Копију катастарског плана 8.2.2005. године је издала Служба за имовинско-правне, геодетске послове и катастар Општине Стари град, Федерација Босне и Херцеговине, Босна и Херцеговина.

- земљишнокњижни изводи (издала Земљишнокњижна канцеларија Општинског суда у Сарајеву, фебруара 2005. године):

- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5328/05, бр. зк. улошка XII/16, за земљишну парцелу бр. 20, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5329/05, бр. зк. улошка XII/17, за земљишну парцелу бр. 21, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5330/05, бр. зк. улошка XII/18, за земљишну парцелу бр. 22, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5331/05, бр. зк. улошка XII/19, за земљишну парцелу бр. 23, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5332/05, бр. зк. улошка XII/50, за земљишну парцелу бр. 24, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5333/05, бр. зк. улошка XII/47, за земљишну парцелу бр. 25, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5334/05, бр. зк. улошка XII/20, за земљишну парцелу бр. 26, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5371/05, бр. зк. улошка XVIII/10, за земљишну парцелу бр. 11, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5372/05, бр. зк. улошка XVIII/11, за земљишну парцелу бр. 12, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5373/05, бр. зк. улошка XVIII/12, за земљишну парцелу бр. 13, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5374/05, бр. зк. улошка XVIII/13, за земљишну парцелу бр. 14, Катастарска општина Сарајево;

- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5391/05, бр. зк. улошка XIX/11, за земљишну парцелу бр. 26, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5392/05, бр. зк. улошка XIX/12, за земљишну парцелу бр. 27, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5393/05, бр. зк. улошка XIX/13, за земљишну парцелу бр. 28, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5342/05, бр. зк. улошка XVII/1, за земљишну парцелу бр. 1, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5343/05, бр. зк. улошка XVII/2, за земљишне парцеле бр. 2, 27 и 33, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5344/05, бр. зк. улошка XVII/3, за земљишну парцелу бр. 3, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5345/05, бр. зк. улошка XVII/4, за земљишну парцелу бр. 4, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5346/05, бр. зк. улошка XVII/5, за земљишну парцелу бр. 5, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5347/05, бр. зк. улошка XVII/6, за земљишне парцеле бр. 6 и 12, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5348/05, бр. зк. улошка XVII/7, за земљишну парцелу бр. 7, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5349/05, бр. зк. улошка XVII/8, за земљишну парцелу бр. 8, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5350/05, бр. зк. улошка XVII/9, за земљишне парцеле бр. 9 и 38, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5351/05, бр. зк. улошка XVII/10, за земљишну парцелу бр. 10, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5352/05, бр. зк. улошка XVII/11, за земљишну парцелу бр. 11, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5353/05, бр. зк. улошка XVII/12, за земљишну парцелу бр. 13, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5354/05, бр. зк. улошка XVII/13, за земљишну парцелу бр. 14, катастарска општина Сарајево;

- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5355/05, бр. зк. улошка XVII/14, за земљишну парцелу бр. 15, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5356/05, бр. зк. улошка XVII/15, за земљишну парцелу бр. 16, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5357/05, бр. зк. улошка XVII/16, за земљишну парцелу бр. 17, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5358/05, бр. зк. улошка XVII/17, за земљишне парцеле бр. 18 и 32, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5359/05, бр. зк. улошка XVII/18, за земљишну парцелу бр. 19, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5360/05, бр. зк. улошка XVII/19, за земљишне парцеле бр. 20 и 31, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5361/05, бр. зк. улошка XVII/20, за земљишну парцелу бр. 21, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5362/05, бр. зк. улошка XVII/21, за земљишне парцеле бр. 22 и 23, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5363/05, бр. зк. улошка XVII/22, за земљишну парцелу бр. 24, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5364/05, бр. зк. улошка XVII/23, за земљишну парцелу бр. 25, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5365/05, бр. зк. улошка XVII/24, за земљишну парцелу бр. 26, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5366/05, бр. зк. улошка XVII/25, за земљишне парцеле бр. 28 и 29, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5367/05, бр. зк. улошка XVII/26, за земљишну парцелу бр. 30, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5368/05, бр. зк. улошка XVII/27, за земљишну парцелу бр. 34, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5369/05, бр. зк. улошка XVII/28, за земљишне парцеле бр. 35 и 36, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5370/05, бр. зк. улошка XVII/29, за земљишну парцелу бр. 37, катастарска општина Сарајево;

- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5335/05, бр. зк. улошка XV/14, за земљишну парцелу бр. 2, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5336/05, бр. зк. улошка XV/15, за земљишну парцелу бр. 3, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5337/05, бр. зк. улошка XV/16, за земљишну парцелу бр. 4, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5338/05, бр. зк. улошка XV/17, за земљишну парцелу бр. 5, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5339/05, бр. зк. улошка XV/18, за земљишну парцелу бр. 6, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5340/05, бр. зк. улошка XV/19, за земљишну парцелу бр. 7, катастарска општина Сарајево;
- земљишнокњижни извод, нар. бр. 5341/05, бр. зк. улошка XV/20, за земљишну парцелу бр. 8, катастарска општина Сарајево;
-
- фото-документација:
  - постојећег стања 29.6.2006, снимео архитект Емир Софтић, дигиталним фото-апаратом Canon PowerShot G3;
- графички прилози:
  - Главни пројекат музејске поставке у Бруса безистану; наручилац: Влада Кантона Сарајево, Министарство културе и спорта; извршилац: Музеј Сарајева; главни пројектант: Кемал Хрустановић, дипл.инж.арх; пројектанти: Павле Машић, дипл.инж.арх, Емир Софтић, дипл.инж.арх; Сарајево, април 2001. год.;
    - Архитектонска документација постојећег стања:
      - Основа приземља
      - Основа галерије
    - Архитектонска документација - новопроектовано стање:
      - Основа приземља са приказом подних површина које се демантирају
      - Основа на коти + 0.10
      - Основа на коти + 1.00
      - Основа галерија са приказом површина које се демантирају
      -
      - Основа на коти + 4.30
      - Пресјек 1 - 1
      - Пресјек 2-2
      - Пресјек 3-3
      - Пресјек 4-4
      - Пресјек 5-5

- Пресјек 6-6
- Детаљи кафеа - Основа кафеа
- Пресјек 1- 1
- Пресјек 2 - 2
- Детаљ ве-цеа
- Основа ве-цеа
- Пресјек
- Детаљи витрина
- Детаљи мобилијара кафеа
- Детаљи обложне маске
- Детаљи базе стуба
- Детаљи степеништа
- Детаљи паноа
- Детаљи основе стропа и пода угаоних витрина на галерији
- Инсталације водовода и канализације

Коришћена литература

У току вођења поступка проглашења *Градитељске цјелине – Бруса безистан (Рустем-пашин безистан, Мали безистан)* са дућанима у Сарајеву националним спомеником БиХ коришћена је сљедећа литература:

1935. Крешевљаковић, Хамдија, Еснафи и обрти у Босни и Херцеговини (1464-1878), Загреб, 1935.
1937. Скарић, Владислав, Сарајево и његова околина од најстаријих времена до аустроугарске окупације, Сарајево, 1937.
1954. Крешевљаковић, Хамдија, *Наши безистани*, "Наше старине", II, Годишњак Земаљског завода за заштиту споменика културе и природних ријеткости НР Босне и Херцеговине, Сарајево, 1954.
1956. Крешевљаковић, Хамдија, *Сараји или двори босанских намјесника 1463-1878*, "Наше старине", III, Сарајево, 1956.
1958. Крешевљаковић, Хамдија, *Еснафи и обрти у старом Сарајеву*, Сарајево, 1958.
1968. Башескија, Мула Мустафа Шевки, *Љетопис 1746-1804*, Сарајево, 1968.
1969. "Наше старине", Годишњак Завода за заштиту споменика културе Босне и Херцеговине, XII, Сарајево, 1969.

1978. Ковачевић-Којић, Десанка, Градска насеља средњовјековне босанске државе, Сарајево, 1978.
1983. Реџић, Хусреф, *Конзерваторско-реставраторски радови на Бруса-безистану у Сарајеву*, Студије о исламској архитектонској баштини, библиотека «Културно наслеђе», "Веселин Маслеша", 1983 (Нови Сад: Штампарија), Сарајево, 275-286.
1996. Челеби, Евлија, Путопис, Одломци о југословенским земљама, Сарајево, 1996.
1997. Карабеговић, Ибрахим, *Сарајево у очима страних путописаца од половине шеснаестог до краја седамнаестог стољећа*, Знанствени симпозиј "Пола миленија Сарајева", Сарајево, 1993.
Прилози историји Сарајева: радови са Знанственог симпозија "Пола миленија Сарајева", одржаног у Сарајеву од 19. до 21. марта 1993. године [уредник Џевад Јузбашић], Сарајево, Институт за историју [etc.], 1997, 231-238.

Носилац истраживања и израде Приједлога одлуке:
Емир Софтић, дипломирани инжењер архитектуре,
сарадник за споменике градитељског наслеђења
у Комисији за очување националних споменика